

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

Posudek oponenta diplomové práce

Jméno autora/ky	Bc. Petr Vojtěch
Název práce	Analýza učebnic dějepisu pro SŠ z hlediska rozvíjení klíčových kompetencí
Studijní obor	Učitelství pro střední školy – dějepis a základy společenských věd
Vedoucí práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	Mgr. Irena Kapustová
Oponent práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	Mgr. Milan Hes, Ph.D.
Konzultant práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	-
Rok obhajoby	2020

Rozsah práce (počet stran vlastního textu + přílohy zvlášť): 93 + 11

Obrazová příloha	Ano (ilustrativní fotografie, metodický list žákovský s využitím fotografií)	Tabulky a grafy	Ne	Další přílohy	Ano (metodický list žákovský, výčet klíčových kompetencí dle RVP G)
------------------	---	-----------------	----	---------------	--

Použitá literatura: 11

Učebnice k analýze: 4

Vyjádření k množství využitých zdrojů: Autor využil dostatečné množství literatury a pramenů k teoretické reflexi učebnic dějepisu. Stranou autorovy pozornosti však zůstaly odborné historické publikace (více v hodnocení práce).

Hodnocení cíle/ů práce

(charakteristika cíle, způsob jeho stanovení, užitečnost cíle, slovně)

Autor si za cíl své diplomové práce stanovil analýzu vybrané učebnicové řady pro výuku dějepisu na středních školách. Analýza je zaměřena na sledování „rozvíjení klíčových kompetencí“. Bc. Petr Vojtěch si konkrétně vybral čtyřsvazkový komplet nakladatelství SPN, jehož autoři jsou Miroslav Popelka a Veronika Válková. Analyzovaná edukační pomůcka je zpravidla využívána při výuce dějepisu na gymnáziích. Petr Vojtěch tedy logicky v učebnicové řadě sledoval souvislosti učebního textu s klíčovými kompetencemi podle Rámcového

vzdělávacího programu pro gymnázia (RVP G). V teoretické části autor diplomové práce v obecné rovině popsal učebnice jako nezastupitelný didaktický prostředek. Věnoval se postupně definici učební pomůcky, jejím znakům, funkcím i struktuře. V této problematice se autor opíral zejména o dostupnou českou literaturu (Jan Průcha, Josef Maňák aj.) Autor si rovněž pro potřebu diplomové práce systematicky zmapoval možné analýzy učebnic. Zcela logicky se součástí teoretického oddílu textu také stalo představení RVP G jako „klíčového kurikulárního dokumentu, ve kterém jsou stanoveny cíle a obsahy vzdělávání, očekávané výstupy, průřezová témata a klíčové kompetence.“ Právě na zmiňované klíčové kompetence se zaměřuje pozornost autora. Klíčové kompetence jsou v diplomové práci definovány s ohledem na RVP G jako „soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě.“ V závěrečných stranách teoretické části práce se Petr Vojtěch věnuje postavení dějepisu jako vyučovacího předmětu v dokumentu RVP G a problematice průřezových témat.

Praktická část posuzované diplomové práce představuje výsledky konkrétního pedagogického výzkumu. Autor využívá obsahovou analýzu, prostřednictvím které zjišťuje, do jaké míry učebnice naplňují vybrané obsahy vzdělávání. Konkrétně se jedná o okruhy „Kořeny a zdroje evropské civilizace“, „Stát a nacionalismus“ a „Ekologie“. Prostřednictvím analýzy edukačních pomůcek Petr Vojtěch vyhodnocuje, jak jsou v jednotlivých učebnicích zmiňovány tři výše uvedené okruhy, jak s těmito okruhy autoři učebnice pracují, jak tyto okruhy umožňují smysluplně rozvíjet klíčové kompetence.

Diplomovou práci fakticky uzavírá autorova metodická aplikace. V příloze Petr Vojtěch předkládá pracovní (žákovský) list, v kterém konkretizuje sledované klíčové kompetence (přesněji vybrané okruhy z nich) ve výuce dějepisu.

Hodnocení obsahové stránky práce

Užití zásadní odborné literatury a zdrojů	ano	s výhradami	Ne
Přiměřená odborná terminologie práce	ano	s výhradami	Ne
Vhodně zvolená metoda	ano	s výhradami	Ne
Splnění deklarovaného cíle/cílů práce	ano	s výhradami	Ne

Hodnocení formálních kritérií práce

Stylistická úroveň práce	dobrá	s výhradami	špatná
Pravopis a gramatika	dobré	s výhradami	špatné
Vhodná grafická úprava stránkování a textu	dobrá	s výhradami	špatná
Zpracování příloh	dobré	s výhradami	špatné

Zásadní připomínky k obsahové úrovni práce

Posuzovaná diplomová práce splnila požadovaná kritéria. Jde o obsahový a logický celek, který vytčené cíle naplnil. Nutno však konstatovat, že v několika bodech by si text zasloužil doplnění. Tyto připomínky lze po zvážení ještě zařadit do kategorie „níže“ mezi „méně závažné připomínky“.

Méně závažné připomínky

Jádrem posuzovaného textu je analýza vybraných učebnic. Je tedy logické, že v seznamu zdrojů bude převládat odborná (zejména pedagogická) literatura k tomuto tématu. V tomto problému nespatřuji. Autor práce však zcela opomíjí literaturu k oborové didaktice dějepisu. Seznámil se s ní? Jedná se například o práce, které si v minulosti všímaly dějepisných učebnic (například V. Čapek), připomenuty v diplomové práci nebyly studie o smyslu dějepisného vzdělávání vůbec (například Z. Beneš), stranou zůstaly aktuální texty o cílech dějepisné výuky v kontextu soudobé didaktiky dějepisu (například V. Kratochvíl). Považoval bych přítomnost literatury k oborové didaktice dějepisu za zcela samozřejmou. Rovněž by textu prospělo i využití odborné historické literatury. Vzhledem k tomu, že autor při sledování vybraných tematických okruhů (z klíčových kompetencí) pracuje s pojmy „civilizace“, „stát“, „nacionalismus“ či „ekologie“ by bylo velmi smysluplné, pokud by před vlastní analýzou učebnic proběhla v diplomové práci odborná analýza pojmů jako takových. Místo toho se v diplomové práci objevují jen velmi neukotvená tvrzení: „...pojem národ a národnost má svou nezastupitelnou úlohu při poznání dějin, včetně těch nejstarších jako je pravěk.“ (s. 30) Konkretizaci by si rovněž zasloužily části diplomové práce, v kterých autor analyzuje uplatnění klíčových kompetencí z RVP G ve sledovaných učebnicích dějepisu. Bc. Petr Vojtěch v reflexích klíčových kompetencí poctivě vyjmenovává, jak žák kompetenci rozvíjí (například „samostatně se rozhoduje“, „nečeká, jak se rozhodnou druzí“, „posuzuje a hodnotí jevy“

apod.), ale diplomové práci by prospělo, pokud by autor naprosto konkrétně uvedl, jak konkrétně žák kompetenci naplňuje. Co v danou chvíli s konkrétním historickým pojmem, vztahem, osobností či procesem žák „dělá“? Jaké konkrétní úkoly řeší? Jak konkrétně požadovanou kompetenci rozvíjí? Domnívám se, že problém diplomové práce je ve vztahu k analýze klíčových kompetencí zapříčiněn tím, že autor před analýzou učebnic nepředložil celistvý model cílů dějepisné výuky od nejobecnějších (cíle humanitního a historického vzdělávání vůbec) po naprosto detailní situace (dílčí úkoly a otázky) ve výuce dějepisu. Autor si měl položit základní otázky. K čemu jsou klíčové kompetence v historickém vzdělávání pro žáka i učitele důležité? Jaký je vztah klíčových kompetencí k cílům dějepisné výuky? Pokud by diplomová práce lepší projasnění cílů dějepisné výuky obsahovala, pravděpodobně by se to projevilo i na podobě přiloženého metodického (žakovského) listu v příloze. Úkoly, které metodický (žakovský) list nabízí, bohužel zůstaly v rovině cvičení, v kterém žák jen „zařadí“, „vyjmenuje“, „pojmenuje“ apod. To je vzhledem k analyzovaným okruhům celkem málo. Proč není prostřednictvím úkolů žák vyzván k tomu, aby také například „nezkoumal“, „neanalyzoval“, „nenavrhnul“, „neposoudil“, „nevyjádřil názor“? Pevně doufám, že pro autora diplomové práce bylo seznámení s klíčovými kompetencemi užitečné.

Otázky k obhajobě práce

- 1) Jak by se autor práce vyrovnal s otázkou žáka, který by se ho jako učitele dějepisu zeptal, na základě čeho byla napsaná naše učebnice dějepisu?
- 2) Vyjděte z teoretické části diplomové práce i z konkrétní analýzy učebnic. Jakým směrem by se měla do budoucna vyvíjet didaktická vybavenost učebnic? Jak by tato vybavenost učebnic měla usnadnit naplňování požadovaných klíčových kompetencí? Návrh zdůvodněte.
- 3) Vyjděte z analyzované učebnicové řady SPN. Připravte si jeden konkrétní příklad s libovolnou historickou tematikou, na kterém názorně ukážete, jak žák střední školy rozvíjí (procvičuje, naplňuje, získává...) alespoň tři Vámi vybrané klíčové kompetence.

Stručné slovní hodnocení

Diplomová práce smysluplně seznámila s pohledem moderní pedagogiky na učebnice. Autor diplomové práce z hlediska klíčových kompetencí a vybraných tematických okruhů analyzoval dějepisnou učebnicovou řadu pro střední školy (nakladatelství SPN). Kvalitnější vazba posuzované diplomové práce k oborové didaktice dějepisu by (z mnoha výše uvedených důvodů) textu prospěla. Na práci lze nahlížet jako na možné vykročení k dané problematice.

Hodnocení: C

21. 7. 2020, Slaný

.....
datum a místo

Mgr. Milan Hes, Ph.D.

.....
podpis autora posudku